

DOI 10.26886/2311-4517.6(91)2023.5

УДК: 374.018.43:73/76

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВУ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ**

Аліса Долгієр, студентка магістратури

<https://orcid.org/0000-0002-0609-6061>

e-mail: alice.dolgier@gmail.com

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
Україна, Київ

В даній статі виокремлено теоретичні та практичні засади з організації освітньої діяльності закладів позашкільної освіти (ЗПО) в дистанційному форматі. Проаналізовано наявні методики та підходи дистанційного навчання в системі позашкільної освіти, виявлено перспективи та можливості розвитку занять малювання з застосуванням елементів дистанційно-інтерактивного навчання. Наведено практичні докази та теоретичні засади, чому дистанційне навчання в позашкільних гуртках образотворчого мистецтва сприяють забезпеченню особистісного розвитку учнів та збагаченню їх емоційно-естетичного досвіду під час сприймання навколишнього світу і художньо-практичної діяльності, інтерпретації творів образотворчого мистецтва, а також у формуванні ціннісних орієнтацій, потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні.

Мета роботи – визначення шляхів забезпечення організації дистанційного навчання в національних закладах позашкільної освіти (ПО) на прикладі викладання образотворчого мистецтва, а також певних цілей і завдань, методів та форми роботи у гуртках

образотворчого мистецтва в умовах дистанційного навчання. Об'єкт дослідження – навчання образотворчому мистецтву в системі позашкільної освіти. Предмет дослідження – проведення занять в умовах застосування елементів дистанційно-інтерактивного навчання образотворчому мистецтву в системі позашкільної освіти.

У процесі дослідження для розв'язання поставлених завдань і перевірки висунутого припущення використано комплекс методів: теоретичний, емпіричний, термінологічний аналіз, систематизація та узагальнення.

Практичним значенням одержаних результатів стало створення рекомендацій з удосконалення організації дистанційного навчання в національній системі позашкільної освіти. Результати дослідження можуть бути використані студентами протягом проходження педагогічної практики.

Ключові слова: *позашкільна освіта, позашкільне навчання, онлайн-навчання, інтерактивне навчання, дистанційне навчання, образотворче мистецтво.*

Alisa Dolhiier, Master student, Organization of fine arts distance education in the out-of-school education system / National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine, Kyiv

In this article, the theoretical and practical principles of the organization of educational activities of out-of-school education institutions (ZPO) in distance format are highlighted. The existing methods and approaches of distance learning in the system of extracurricular education are analyzed, the prospects and opportunities for the development of drawing classes with the use of elements of distance-interactive learning are revealed. Practical evidence and theoretical principles are presented as to why distance learning in extracurricular fine art circles contributes to

ensuring the personal development of students and enriching their emotional and aesthetic experience during perception of the surrounding world and artistic and practical activities, interpretation of works of fine art, as well as in the formation of value orientations. needs for creative self-realization and spiritual and aesthetic self-improvement.

The purpose of the work is to determine ways to ensure the organization of distance learning in national institutions of extracurricular education (PE) on the example of teaching fine arts, as well as certain goals and tasks, methods and forms of work in fine art circles in conditions of distance learning. The object of the research is teaching fine arts in the system of extracurricular education. The subject of the study is the conduct of classes in the conditions of the application of elements of distance-interactive learning of fine arts in the system of extracurricular education.

In the research process, a set of methods was used to solve the tasks and verify the hypothesis: theoretical, empirical, terminological analysis, systematization and generalization.

The practical significance of the obtained results was the creation of recommendations for improving the organization of distance learning in the national system of extracurricular education. The results of the research can be used by students during their pedagogical practice.

Key words: *extracurricular education, extracurricular learning, online learning, interactive learning, distance learning, visual arts.*

Вступ. XXI століття застало багатьох прихильників традиційного очного навчання через спалах хвороби COVID-19 у 2019-2022 рр. та початком введення воєнного стану в Україні з 24.02.2022 року. Вже понад трьох років кожен з нас тим чи іншим чином зіткнувся з онлайн форматом: онлайн-школи та університети, діджитал-навчання,

вивчення іноземних мов, робота онлайн вдома і т.д. Сьогодні стає складно уявити життя тільки в режимі «оффлайн», особливо молодому поколінню – учням та студентам, адже в ранньому віці завжди легше переорієнтувати свої звички, смаки, побажання під потреби суспільства та нові інновації. Так, дистанційний формат стає все більш популярним та затребуваним, в тому числі і в закладах позашкільної освіти.

Актуальність теми роботи обумовлюється насамперед тим, що у сучасному світі система освіти є невід'ємною частиною життя будь-якої людини. Слід відзначити, що ступінь розвитку матеріальних благ значно позначається на ступені вираження духовної культури суспільства. Перш за все, це проявляється у зміні смаків й мотивів, а саме в переорієнтації загального попиту на нові, більш інтерактивні дистанційні напрямки освіти.

Визначальну роль в даному питанні займає молодь, адже діти – це майбутній фундамент та рушій розвитку нашої країни. Важливим аспектом даного успішного становлення й розвитку маленької особистості звичайно стають позашкільні заняття, що необхідні для розкриття творчого та фізичного потенціалу дитини, а також можливістю відновити духовні сили, зняти стрес і денну напругу після активних та інтенсивних шкільних занять тощо. Однак в умовах сьогодення проведення традиційного очного навчання це питання набуває особливої актуальності.

Перспективним та дієвим рішенням в даній темі дослідження можуть стати пропозиції щодо проведення занять в умовах застосування елементів дистанційно-інтерактивного навчання. В даній статті особлива увага приділяється напрямку організації занять образотворчого мистецтва в закладах позашкільної освіти, що проводяться на сьогодні переважно в режимі онлайн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку національної системи позашкільної освіти займалися такі вчені як: Л. Виготський, П. Гальперіна, В. Шаталова, В. Дяченко, С. Шевченко, Ш. Амонашвілі, І. Абрамова, Н. Борисова, І. Іванова, Д. Кавтарадзе Л. Петровська, О.М Коберник, В. Рибальський, О. Смолкіна, Т. Чепеля та інші [3]. Загалом зарубіжні та вітчизняні вчені приділяють велику увагу організації напрямків просування дистанційного навчання, однак в сучасних нестабільних умовах дана тема потребує подальшого дослідження.

За темою «Організація дистанційного навчання образотворчому мистецтву в системі позашкільної освіти» здійснюється дослідження, метою якого є визначення шляхів забезпечення можливості організації дистанційного навчання в закладах позашкільної освіти на прикладі викладання образотворчого мистецтва. Крім цього, важливим постає встановлення конкретних цілей і завдань цього процесу, а також розгляд методів та форм роботи, які можна використовувати у гуртках образотворчого мистецтва в умовах дистанційно-інтерактивного навчання. Обрана тема зумовила наступні завдання дослідження:

- визначення теоретичних засад та напрямів організації дистанційного навчання;

- аналіз наявних методик та підходів дистанційного навчання в системі позашкільної освіти;

- виявлення перспектив та можливостей розвитку занять образотворчого мистецтва з застосуванням елементів дистанційно-інтерактивного навчання.

Виклад основного матеріалу. Загалом позашкільна освіта – це сукупність знань, умінь та навичок, що отримують вихованці, учні і слухачі в позашкільних навчальних закладах у час, вільний від

навчання в загальноосвітніх та інших навчальних закладах. Позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти, визначеної Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», і спрямована на розвиток здібностей вихованців, учнів і слухачів, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні.

Сьогодні найважливішими завданнями реформування освіти в Україні є підготовка освіченої, творчої особистості та формування її фізичного й морального здоров'я. Вирішення цієї проблеми передбачає психолого-педагогічне обґрунтування змісту й методів освітнього процесу у закладах позашкільної освіти [5]. Наразі в Україні існує велике розмаїття позашкільних гуртків, основні напрями роботи яких представлені в таблиці 1.

На сьогоднішній день заклади освіти готові впроваджувати сучасні педагогічні технології, популярними серед яких є комп'ютерне та дистанційне навчання, навчання із залученням інтерактивних методик, навчання за технологією тренінгу та інше.

Таблиця 1

Різновиди напрямків позашкільних гуртків в Україні

№ з/п	Назва гуртка	Трактування напрямку позашкільного гуртка
1	художні	малювання, живопис, скульптура, графіка тощо
2	музичні	гра на музичних інструментах, спів, хорові колективи
3	танцювальні	різновидитанців, такіяксучасні, народні, класичнітощо
4	спортивні	футбол, баскетбол, волейбол, легка атлетика, плавання і т.д.
5	технічні	робототехніка, програмування, електроніка, моделювання
6	мовні	вивчення іноземних мов, лінгвістичні курси
7	історичні	вивчення історії, археології, краєзнавства
8	екологічні	вивчення природи, охорона довкілля, екологічні проекти

Дистанційне навчання – це процес набуття компетентностей та спеціалізованих знань учнями та студентами, який відбувається зазвичай за опосередкованої взаємодії віддалених одне від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Так, наразі вже неможливо викладати заняття традиційно, коли у центрі освітнього процесу знаходиться педагог, а діти пасивно сприймають матеріал, слухають пояснення, виконують завдання тощо. Впровадження інтерактивних методик під час проведення занять дає змогу докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт [3].

Дистанційна форма навчання передбачає за собою, насамперед, якісний доступ до Інтернету, технічне забезпечення (комп'ютер, планшет, смартфон тощо) в усіх учасників освітнього процесу та звичайно володіння педагогами і учнями технологіями дистанційного навчання. Форми організації онлайн-навчання можуть бути достатньо різноманітними, наприклад, відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта тощо (рис. 1).

Доцільно зазначити, що для організації дистанційного навчання недостатньо перенести заняття онлайн без зміни методів і підходів. Перед педагогами стоїть великий виклик – навчитися вільно користуватись сучасними освітніми електронними ресурсами, організувати роботу та мотивувати дітей до навчання, налагодити зворотній зв'язок і відслідковувати результати дистанційного навчання. При цьому педагоги закладів позашкільної освіти можуть самостійно вирішувати де та як підвищувати кваліфікацію. Так, вони самостійно обирають конкретні форми, види, напрями та суб'єктів

надання освітніх послуг із підвищення кваліфікації (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників»)[1].

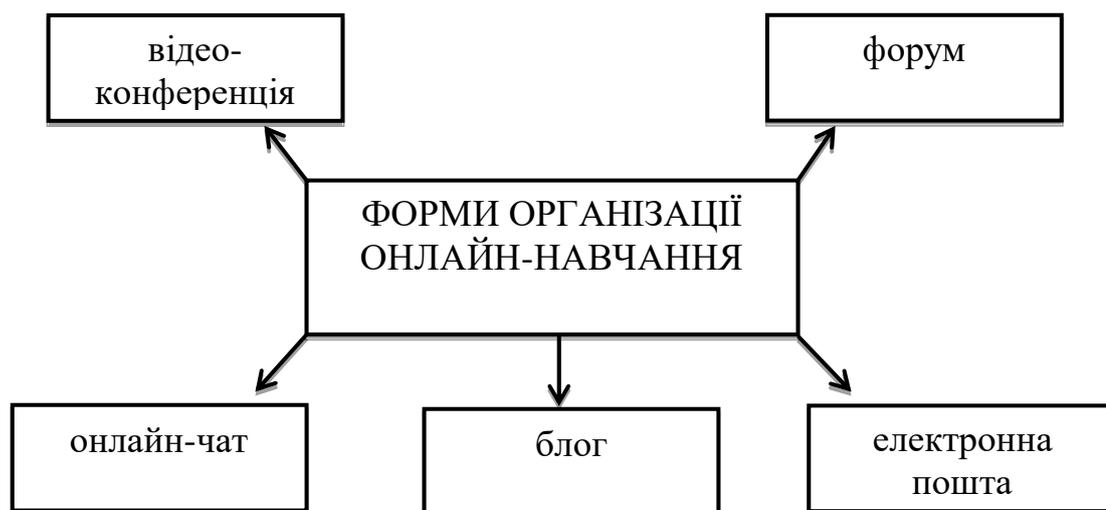

Рис.1. Форми організації дистанційного (онлайн) навчання

Доцільно зазначити, що для організації дистанційного навчання недостатньо перенести заняття онлайн без зміни методів і підходів. Перед педагогами стоїть великий виклик – навчитися вільно користуватись сучасними освітніми електронними ресурсами, організувати роботу та мотивувати дітей до навчання, налагодити зворотній зв'язок і відслідковувати результати дистанційного навчання. При цьому педагоги закладів позашкільної освіти можуть самостійно вирішувати де та як підвищувати кваліфікацію. Так, вони самостійно обирають конкретні форми, види, напрями та суб'єктів надання освітніх послуг із підвищення кваліфікації (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі

питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників»)[1].

Планування та організація дистанційного навчання є достатньо містким процесом, що потребує достатньо часу педагога. Наприклад, необхідно розробити календарно-тематичний план і розклад дистанційного навчання з розподіленим часом для різних форм організації навчання: роботи онлайн, самостійної роботи, консультацій тощо, з урахуванням можливостей учнів та самого навчального предмету аби не перевантажувати та не позбавити їх бажання надалі вчитись і творчо розвиватися в позашкільний час.

Крім цього, планувати необхідно як групові, так і індивідуальні форми організації дистанційного навчання. Педагогу та учням не потрібно регулярно спілкуватись онлайн. Під час виконання навчальних завдань учні повинні мати можливість отримати консультацію та з'ясувати деталі через чати та соціальні месенджери тощо. Орієнтація на особистість вимагає від керівника гуртка запровадження педагогічних технологій, які включають гуртківців в активну діяльність, стимулюють розвиток мислення, уяви, викликають зацікавленість і позитивне ставлення до навчання.

На сьогодні існують різні стратегії навчання (рис. 2): дедуктивне (лекція, реферати), індуктивне (ділові ігри), інтерактивне (взаємодіюче, засноване на спілкуванні).

Рис. 2. Стратегії організації дистанційного (онлайн) навчання

Практики стверджують, що найбільш ефективним є інтерактивне навчання, в основі якого лежать принципи особистісно орієнтованого навчання та безпосередньої участі кожного учасника занять як шукача шляхів і засобів розв'язання проблем.

Слово «інтерактив» прийшло до нас з англійської, від слова «interakt», де «inter» – взаємний і «akt» – діяти. Отже, інтерактивний – це здатний до взаємодії, діалогу.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету: створити комфортні умови навчання, за яких кожен гуртківець відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність[4]. Суть інтерактивного навчання в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх гуртківців гуртка. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і гуртківець, і керівник гуртка є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Методи і прийоми, що використовуються в інтерактивному онлайн-навчанні представлені на рисунку 3.

Рис. 3. Методи і прийоми інтерактивного навчання

Образотворче мистецтво в позашкільному навчанні відіграє важливу роль у розвитку дітей та молоді. Це напрямок дозволяє розкрити творчий потенціал, розвинути художні здібності, сприяє культурному і соціальному зростанню. Образотворче мистецтво (живопис, графіка, скульптура та інші візуальні форми виразу) є важливою складовою позашкільного навчання. Воно сприяє розвитку творчого мислення, естетичного смаку та ряду інших навичок у дітей та молоді.

Викладання образотворчого мистецтва в позашкільному навчанні є важливою ініціативою, яка надає додаткові можливості для розвитку творчих здібностей та естетичного смаку у дітей та підлітків. Цей підхід доповнює офіційну освіту, надаючи можливість глибше досліджувати мистецтво, розвивати креативність та сприяти загальному розвитку особистості (рис. 4).

Рис. 4. Переваги занять малювання в режимі дистанційного навчання

Окрім стандартизованого набору митця (пензлики, фарби, папір, палітра, канцелярія тощо), використовуючи мистецькі дистанційні-технології у дослідженні теми, ми маємо можливість творчо осмислити їх, краще запам'ятати, інтегрувати в навколишній та цифровий простір, створити щось нове навіть у таких сучасних нестабільних умовах. Практично, вивчаючи будь-який шкільний або позашкільний предмет можна використовувати мистецькі технології через мережі Інтернет, а саме спеціальні онлайн-платформи (ZOOM, Google-Meet тощо) дистанційно-інтерактивного навчання, а не лише стандартні предмети та методи для проведення заняття малювання для учнів. Основні переваги онлайн малювання наведені на рисунку 4.

Як правило, кожен онлайн-урок малювання включає кілька послідовних етапів заняття, що детально представлені на рисунку 5.

Таким чином, дотримуючись певної структури та послідовності ведення онлайн-заняття, педагог та учні зможуть збалансовано та врівноважено навчатися предмету в дистанційному форматі. При цьому такий підхід надає можливість ще більше зануритися в тему заняття, використовуючі інтерактивні елементи навчання, дізнаватися корисні та пізнавальні факти про об'єкт та предмет, навколишній світ та не перевантажуватися під час онлайн-заняття.

Висновки. Організація дистанційного навчання образотворчому мистецтву в системі позашкільної освіти є актуальним завданням, особливо в умовах сучасних технологій та глобалізації. У випадку позашкільного навчання заняття малювання стають своєрідним «стриженем» поступового та всеобічного розвитку як духовної особистості, так і загального фізичного, культурного, соціального стану учня, що особливо важливо позначається під час розвитку та дорослішання кожної дитини. Визначено, що інтерактивне навчання є

цікавим і ефективним методом у сучасній методиці викладання навчального матеріалу. Саметака методика дає змогу зробити заняття змістовним, творчим, пізнавальним і цікавим як для гуртківців, так і для керівника гуртка.

Рис. 5. Формалізована структура онлайн-заняттямалювання

Інтерактивні технології в умовах дистанційного навчання розкривають перед педагогом і перед вихованцями величезний творчий потенціал і можливість бути майстрами своєї справи, а отже саме такий напрямок є доречним в дистанційному форматі навчання. Надано рекомендації для педагогів, які працюють у позашкільних закладах,

щодо вдосконалення методики викладання образотворчого мистецтва, а саме: врахування індивідуальності учнів, створення стимулюючого середовища, використання різноманітних матеріалів і технік, залучення сучасних інтерактивних технологій, гармонійне поєднання теорії і практики, організація творчих проєктів та арт-виставок, розвиток креативного мислення та самовираження.

Література:

1. Закон України про позашкільну освіту. Світа.ua: веб-сайт. URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2241/> (дата звернення: 25.09.2023).
2. Дистанційне навчання. Міністерство освіти і науки України: веб-сайт. URL: <http://surl.li/avelp> (дата звернення: 27.09.2023).
3. Цимбалару А. Педагогічне проектування. Київ : Шкільний світ, 2009. 128 с.
4. Портнова О. Використання сучасних педагогічних технологій. Методичні рекомендації. Позашкілля. 2007. № 1.
5. Методи проблемного навчання. Студопедія: веб-сайт. URL: <http://surl.li/lpcfl.html> (дата звернення: 22.09.2023).
6. Образотворче мистецтво як засіб формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва. PDF-file: веб-сайт. URL: <http://surl.li/lpseq> (дата звернення: 20.09.2023).

References:

1. Zakon Ukrainy pro pozashkilnu osvitu. Svita.ua: veb-sait. URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2241/> (data zvernennia: 25.09.2023).
2. Dystantsiine navchannia. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy: veb-sait. URL: <http://surl.li/avelp> (data zvernennia: 27.09.2023).

3. Tymbalaru A. Pedahohichne proektuvannia. Kyiv: Shkilnyi svit, 2009. 128 s.
4. Portnova O. Vykorystannia suchasnykh pedahohichnykh tekhnolohii. Metodychni rekomendatsii. Pozashkillia. 2007. № 1.
5. Metody problemnoho navchannia. Studopediia: veb-sait. URL: <http://surl.li/lpcfl.html> (data zvernennia: 22.09.2023).
6. Obrazotvorche mystetstvo yak zasib formuvannia estetychnoi kultury maibutnikh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva. PDF-file: veb-sait. URL: <http://surl.li/lpceq> (data zvernennia: 20.09.2023).